
ПРОГЛАД

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

кн. 1, 2019 (год. XXVIII), ISSN 0861-7902

*Гергина Кръстева*¹

„ДО ТУК“ И НАТАТЪК В ЛИЧНАТА ПАМЕТ ИЛИ АНТОЛОГИЧНОТО ЛИЦЕ НА МАРИН ГЕОРГИЕВ

Gergina Krysteva

“UP TO NOW” AND FORWARD THROUGH THE PERSONAL MEMORY OR THE ANTHOLOGICAL PORTRAIT OF MARIN GEORGIEV²

The present paper – “‘Up to now’ and forward through the personal memory, or the anthological portrait of Marin Georgiev” (in this version it is a part of a larger study of the 2010-2017 period), puts an emphasis on some personal details linked to two specific autoanthological publications of the contemporary Bulgarian poet Marin Georgiev. These books of poetry, published in 2011, constitute opportunities for both research perspectives on the actual tendencies of the last decade and constructing the author’s figure – as a person involved in building his own creative biography through the gesture of preparing a personal anthological project.

Keywords: *contemporary Bulgarian poetry, author’s anthology, creative biography, memory, Marin Georgiev.*

Настоящата статия поставя акценти, основаващи се на две конкретни автоантологични издания на съвременния български поет Марин Георгиев. Тези лирически книги, появили се през 2011 г., представят както възможности за изследователски перспективи пред актуални за последното десетилетие тенденции, така и за конструирането на фигурата на автора – като участващ в изграждането на собствената си творческа биография чрез жеста на изготвяне на личен антологичен проект.

Ключови думи: *съвременна българска поезия, авторска антология, творческа биография, памет, Марин Георгиев.*

Един по-внимателен и целенасочен поглед със сигурност ще констатира, че в периода от последните десетина години на нашия век, т.е. след 2008–2009 г., в съвременната българска литература се появило множество издания, в които едни от най-значимите български поети правят рекапитулация на творчеството си, самопосочват се физиономично през формата на персонални антологични издания като селективно-редуциран избор на написаното от тях във времето, участват в изграждането на собствените си творчески фигури и с жеста на личен оценъчен прочит. „Списъчната“ среда, очертана от подобни инициативи, е достатъчно плътна, за да имаме повод да търсим възможности за продължаващо проследяване на тенденции в конструирането на авторски антологични модели.

Може да се каже, че най-често антологичните издания на съвременни български поети от последните десетина години са съпровождали тяхна лична кръгла или полукръгла годишнина. Достигането до специалната рождена година се оказва повод и за поява на изготвено антологично издание – така, както се случва, напр. при поети като Марин Георгиев („До тук“, 2011), Владимир Попов („Чупливо“, 2012, „Епилог“, 2017), Мирела Иванова („Любовите ни“, 2012). Юбилейно беше огласена и най-новата книга с избрана лирика на Владимир Левчев „Любов на площада“ (2017), която се появи едновременно с книгата му с избрани есета „Краят на една епоха“. Лични годишнини съпроводи и „Румботавър“

---

¹ **Гергина Кръстева** (Gergina Krysteva) – д-р, гл.ас. в катедра „История на литературата и сравнително литературознание“, Филологически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“, g.krysteva@gmail.com

² Статията е част от монографията „Лично и антологично. Автоантологични модели и персонални антологични присъствия в българската лирика от периода 2008–2017 година“, която предстои да бъде публикувана в изд. LiterNet (Варна).

(2013) на Румен Леонидов, и „Избрано“ (2013) на Едвин Сугарев. В годината, когато Екатерина Йосифова отбеляза 75-та си година, се появи и „Икономична класа“ (2016), 15 години след антологията ѝ „Нищо ново. Сто стихотворения“ (2001), съпроводи пък нейната 60-та годишнина. Обвързана с юбилейна лична година се оказа и „Стълп от прах“ (2015) на Борис Христов – томче с авторова антологична подборка на лирика и проза. Появилата се пък две години по-рано „Спомени за хора, камъни и риби“ (2013) е автоантологична спрямо прозата на автора, но и с включен нов текст, чието заглавие се превърна в едноименно за изданието.

По един или друг начин разпознавана като юбилейна, именно годишнината най-често се оказва съзнателно избрано време за появата на представителни издания, често двутомни, особено когато поетът се е изявявал и в други жанрове, какъвто е случаят с двутомниците на Калин Донков („Елегии и тържества“ и „Други думи“, 2011), Александър Шурбанов („Отражения“ и „Приписки“, 2011), на Петър Анастасов („Избрано“, поезия и драматургия, 2012), на Андрей Андреев („Кладенците на моя живот“ и „Заветът на битието“, поезия и преводи, 2013). Но и без двойния обем, достатъчно представителни за жанра са и „Антология“ (2011) на Янислав Янков и томчето с поезия, разкази, повести и публицистика на Александър Томов „Избрано“ (2014). В модела на поредицата, макар и необвързана юбилейно, влиза и роденият през 1936 г. Стефан Цанев, чиято антология „Поезия. 1956–2012“ (2013) е първият том от солидното дванадесетомно издание, представящо написаното от автора във всички жанрове, в които той работи от годината на своя дебют насетне, та до днес.

Извън юбилейните поводи, обвързани с рождена годишнина, остават авторски антологични инициативи, родени просто от намерението да се припомни движението на издадените във времето лирически книги – като своеобразни етапи, изграждащи определена завършена цялост и предизвикващи готовност за легитимиране на конкретна творческа постигнатост. Макар това да не игнорира допускането на конкретен формален повод, оставащ обаче по-често в полето на добрата възможност, като напр. изданието „33 стихотворения“ от Иван Цанев (2015), предизвикано от издателската инициатива на ИК „Жанет 45“ по повод увенчаването на поета с „Орфеев венец“ за творчество по време на традиционния пролетен фестивал „Пловдив чете“ през същата година. „33 стихотворения“ има потенциала да бъде мислено като внезапно появила се малка лична антология на поета, който една година преди това беше представен и с книгата „Ранни стихотворения 1960–1967“ (2014) от колекцията „Неиздадените“³. „Умерена облачност“ (2012) на живеещия от доста време в Бостън поет Георги Белев съпроводи едно кратко негово завръщане в България, при което книгата беше официално представена. В същия неюбилейен ред имаме основания да добавим и „Бяло“ (2008) на Илко Димитров, „Градът на амазонките“ (2008) на Миглена Николчина, „Времена“ (2013) на Валентина Радинска, „Почти пълно“ (2014) на Миряна Башева, „Моята антология“ (2015) на Борислав Геронтиев, „Обратното на слънчогледа“ (2017) на Цочо Бояджиев, както и отделни книги с частично реализиран антологичен характер, в които селективният модел се съобразява с ограничен хронологически периметър, като „Етимологии 1996–2016“ (2016) на Ани Илков. Или пък „21. век. Всички най-нови стихове“ (2016) на Недялко Йорданов със стихове от периода 2000–2016 г. А „Събиране на значенията“ (2017) на писателя документалист, историк и есеист Йордан Велчев даде знак за припомнянето му и като поет в антологично издание на неговата лирика.

Макар и вероятно белязан с непълнота, не съвсем краткият списък, обозначен тук, притежава и потенциал да подскаже тенденции, които, основаващи се на определени критерии, биха отворили път към търсене на специфични подредби. Ако се опитаме да селектираме наличното през знанието за поколенческите редове, актуални в съвременната история на българската литература, няма как да остане незабелязано, че преобладаващо склонността към антологично себепредставяне може да се отнесе към поетите, дебютирали и утвърдили се в десетилетията на 60-те и особено през цялото десетилетие на 70-те години на ХХ век – във или около генерациите на „априлското поколение“ или „тихата лирика“, и техните списъчни „дописвания“ и „редакции“ от критиката на социалистическия реализъм (Стефан Цанев, Петър Анастасов, Иван Цанев, Екатерина Йосифова, Калин Донков, Андрей Андреев, Марин Георгиев, Владимир Попов, Малина Томова, Борис Христов, Александър Томов, Миряна

³ Колекция „Неиздадените“ е издателска инициатива, съвместяваща усилията на български литературни историци и преподаватели в департаментат „Нова българистика“ на Нов български университет (София), на издателство „Кралица Маб“ и Национален литературен музей.

Башева, Валентина Радинска, Борислав Геронтиев, Александър Шурбанов). В същото време периодът се „насища“ постепенно и от персонални антологични издания на знакови поети от 80-те години (Ани Илков, Едвин Сугарев, Владимир Левчев, Илко Димитров, Румен Леонидов, Мирела Иванова), част от които разгърнали творческото си (и не само) осъществяване особено активно в първото демократично десетилетие на 90-те години на ХХ век.

Обект на внимание в настоящия текст са две от тези издания – лирически книги с антологичен характер на поета Марин Георгиев, появили се през 2011 г., когато поетът навърши 65 години. Едната от тях – „До тук. Събрани стихове“ (Георгиев 2011а) – има характер на автоантология, в която са събрани петте лирически книги на поета, но изданието включва и три отделни дяла – на публикувани, но не включвани в книга творби, непубликувани и блок с преводи на руски и унгарски поети. Книгата е съпроводена и с приложение, в което са включени кратки текстове както на самия Георгиев, разясняващи детайли от историята на един или друг лирически текст, но и откъси от избрани критически текстове, публикувани в специализираната литературна периодика от годината на дебюта му до наши дни. Второто издание носи заглавието „Доживяване. Късни стихотворения“ (Георгиев 2011б) и съдържа новонаписани лирически текстове от периода 2005–2011 година. Излизането на две издания от такъв тип в една календарна година е авторско решение, което очевидно държи да предотврати евентуалните прибързани констатации за някаква окончателност по отношение на личната му завършеност, поне в полето на лириката, защото в полето на прозата с документално-мемоарен характер Георгиев продължава да се изявява – нееднозначни реакции предизвика появилата се през 2016 книга „Звезден пратеник. Николай Кънчев и българската поезия“ (Георгиев 2016). „До тук“ явно и посредством или въпреки заглавието си не заявява жест на отказ от писането на поезията, а е по-скоро рекапитулационен формат на намерението да покажеш как изглежда в собствената му представа поетовото лице с всичко написано до тук. „И насловът, и подредбата на творбите, и приложението с критически текстове за книгите му през годините предпоставят един „биографизиран“, ретроспективен прочит на поетическото наследство на автора. Именно *наследство*, което още в синхронията на времето е наложено от представителни гласове на литературната критика“ (Велкова-Гайдаржиева 2013)⁴.

Тъкмо затова е очаквано, че в томчето са включени лирическите книги, подредени в цикли, носещи заглавията им. Дебютната „Село“, появила се през 1975 г. (Георгиев 1975), е представена почти цялостно. Концепцията на включването ѝ в „До тук“ очертава няколко редакторски посоки – отказ от включване на текстове; нови редакции в самите художествени текстове, съпроводени и с поява на хронологизиране с указана година на написване; редакции в паратекстуалните зони (отказ от или поява на епиграфи посвещения). Най-непроблематична като цяло е зоната на отказа от текстове. Така например от включените в дебютното „Село“ 31 творби в цикъла „Село“ от „До тук“ влизат 30. Отпадналата творба е „Глухарче“, но тъй като стихотворението е включвано и в издадената през 1986 г. „Показалец“, в новото издание ще го открием именно в едноименния цикъл, повтарящ съдържанието на тази книга на М. Георгиев – очевидно изборът на поета е „Глухарче“ да се чете именно в контекста на книга от 80-те години, а не като част от дебютния списък. Що се отнася до редакциите, повече внимание заслужава една от тях, около която и самият автор дава обяснения в приложението. Става дума за „Нива“ – текст, който в „До тук“ вече е съпроводен с посвещение „На майка ми“ и хронологизиран от 1969 г. (Георгиев 2011а: 40–41). Тук той е отпечатан в най-първия свой вариант, изнамерен от архивите на поета и непубликуван в този си вид и в дебюта, в хода на подготовката на който, според Георгиев, „Нива“ е сред текстовете, които поетът с приятелско-редакторски поглед Иван Цанев е предлагал да отпаднат (Георгиев 2011а: 273). „Нива“ според признанията на Георгиев е текст, който още тогава е бил обвързан с темата за майка му – в „До тук“, вече освободен от редакторски съпротиви, а и след смъртта на майка си, поетът поставя автентичната, най-първоначална редакция, припознавайки алегоричната сила на нивата като живот и като актуална вече и към самия него. Паметта и почитта към майката е символен „белег“, съпроводил в годините стихотворението „Нива“, но както интригуващо

⁴ В статията на А. Велкова-Гайдаржиева, цитирана в настоящия текст, антологичното издание „До тук“ се оказва благодатен повод за изследователски акценти, обвързани с проследяването на специфични за поета образно-метафорични и тематични зони, очертаващи индивидуалния му художествен свят. В същото време Велкова-Гайдаржиева в съответствие с литературноисторическия контекст на периода уместно припомня и връзката на Марин Георгиев с „търновската вълна“ в поезията на младите от втората половина на 70-те години на ХХ век.

отбелязва Антоанета Алипиева: „животът, видян чрез майката, е спрял на точката на раздялата, на скъсването, т.е. в полето на безвъзвратните процеси на урбанизацията, на модерното време, когато – все още – селото се познава, знае и помни, но то е заключен за реалността етап“ (Алипиева 2012).

Но и спорадичните авторски редакторски намеси в дебютните текстове, огласени отново през 2011 г., са показателни в посока на рекапитулацията и са обвързани най-вече с демонстрацията на утаяването във възрастта и намерението да мислиш за онова, което си дал и ще оставиш след себе си, за онова, което си върнал, след като си получил. Достатъчно е да се посочи например първият стих от последната строфа в дебютния вариант на „Любов“ „*изчезваме все по-далече...*“, който в „До тук“ е вече изведен в категоричността на „*Не, няма да се върнем вече!*“ (Георгиев 2011а: 34), или любопитната трансформация от стихотворението „Съд“, която в дебютната редакция предлага строфата „*До дъно всичко изживял./притваряш клепките си морни/ и въздух взел – последен дял – / отиваш чист и лек нагоре*“, която в „До тук“ е редактирана в третия стих като „*и върнал въздух – сетен дял/ отиваш чист и лек нагоре* (Георгиев 2011а: 51, к.м. – Г. Кръстева)“. Интерес заслужава и жестът на редакцията в „Балада“ – творба, обвързана с ангажимента спрямо едно от многобройните соцреалистически лирически клишета на антифашистката тем. „Балада“ е маркирана с епиграф през 1975 г. (текст, посветен на убити във Вълчитрънската гора четирима плевенски комунисти, които преди разстрела са принудени от фашистите сами да изкопаят гробовете си), но епиграф, който Георгиев запазва и в изданието от 2011 г., редактирайки обаче стиха „*Ще светнат просторите скоро*“ във вариант „*Ще рухнат просторите скоро*“ (Георгиев 2011а: 50). А разместването на стихове във финала на „Насаме“ – манифестно звучащо и известно сред четящата и разпознаваща аудитория най-вече през стиховете „*Поезийо, не идваш ли самичка?*“ и „*Ала когато заговорят изворите в мен...*“, заличава и присъствието на другите с буквалното му отпадане в редакцията на „До тук“ – „*В спомена на другите за мен/спомените ми ще липсват*“ от 1975 г. се превръща във „*В спомена за мен/спомените ми ще липсват*“ (Георгиев 2011а: 54).

Две от творбите, включени през 1979 г. в „Памет“ (Георгиев 1979), са отпаднали в подредбата на цикъла „Памет“ от „До тук“ – „Средорек“ и „На брат ми“. Любопитното е, че едното от тях – „Средорек“, по модела на „Глухарче“ е пренесено в антологичното издание пак през лирическата книга „Показалец“. Посвещението на Иван Цанев обаче, съпровождащо „Средорек“ в „Памет“ през 1979 г., в новото издание не е възстановено⁵. Затова пък „Шепнешком в нощта“, творба, цитираща твърде известно заглавие на стихотворение на Иван Цанев, остава в списъка на включената в „До тук“ лирическа книга от 1986 г. „От първо лице“ и посвещението на поета е запазено (Георгиев 2011а: 99–100). Но не би могло и да бъде другояче, с оглед на очевидния експлицитен междутекстов диалог, заявен тук – включването на творбата в съдържанието на томчето от 2011 г. с непроменено заглавие изключва възможността името на Цанев да не бъде маркирано.

Любопитно е да се види как „До тук“ се отказва да пренесе в антологичния си модел „разпадането“ на поемата „Памет“, влязла в съдържанието на едноименната книга. През 1986 г. в третата лирическа книга на Георгиев – „От първо лице“, отделни части от вече публикуваната в книжно тяло

⁵ Констатацията за изчезналото посвещение е любопитна с оглед на актуалните оценки на Марин Георгиев за поета Иван Цанев, комуто той е посветил страници с недвусмислено признателни споделяния за човешко и литературно приятелството през годините в предишни свои документално-мемоарни книги. Такъв е характерът на оценката, направен и в „Приложение“-то на „До тук“ (вж. Георгиев 2011а: 273–275.) Съвсем различна е обаче оценката за И. Цанев, която М. Георгиев прави в скорошната си книга, посветена на поета Николай Кънчев – „Звезден пратеник“ (2016). Настоящият текст няма за своя цел да проследява движението на отношенията между двамата творци, регистрирани по страници, написани от М. Георгиев, но все пак е нужно да се отбележи, че в антологичната „До тук“, на фона на по-скоро съхранени и новопоявяващи се посвещения в текстовете от предишни лирически книги на М. Георгиев, заличаването на посвещение е достатъчно показателно. Независимо от факта на казаното за поета Иван Цанев в „Приложение“-то и съпроводено с почти закланателното заричане „*Кое е така, е така! И аз не мога да си кривя душата*“. Очевидно пет години по-късно, в „Звезден пратеник“ паметта на поета частично се е саморедактирала, а душата се е оказала някак по-мека и затова – възможна за кривене... Нека да отбележим и още две незапазени посвещения в антологията „До тук“ – на Иван Теофилов към стихотворението „Курбан“ от „От първо лице“ (вж. Георгиев 1986), което през 2011 г. вече липсва (вж. Георгиев 2011а: 97), както и това на Здравко Недков от „Свирачи“ – пак от „От първо лице“ (вж. Георгиев 1986) и липсващо в антологията (вж. Георгиев 2011а: 108).

поема се превръщат в автономни, самостоятелни творби. Така например част XIII от поемата влиза в тази стихосбирка като небезизвестното стихотворение „Екарисаж“, а част XII се превръща в „Жалейка“ (Георгиев 1986: 13,14). Но тъкмо тези две стихотворения през 2011 г. остават извън съдържанието на цикъла „От първо лице“ в книгата „До тук“. Поемата „Памет“ пък, както и „Балада за моя съименник“, според преценката на автора им, са закрепени между границите на първия си книжен „дом“ – лирическата книга „Памет“. И именно в цикъла „Памет“ в „До тук“ са включени те (Георгиев 2011a: 57–73).

Особено ценен с оглед не само на съграждането на цялостен образ на поета в оптиката на личната му художествена селекция, но и в реконструирането на литературноисторическия контекст, вгледан в лириката от периода от края на 60-те и първата половина на 70-те години на XX век, са трите блока стихове от първата част на цикъла „Непубликувани“ (вътрешното заглавие на тази част е „Ненамерени търсения“) (Георгиев 2011a: 225–242). Въпрос на повече обговаряне е питането дали част от тези текстове биха могли да се внедрят в не особено пълната откъм емпирично съдържание българска „литература от чекмеджетата“, а и самият Марин Георгиев в обяснителните си бележки не дава информация за тези, включени в книгата творби. Макар че не подминава темата за укорите от редакторите на своите ръкописи. Укори, породени за липсата на стихове с гражданска тематика или такива, които трябва да звучат оптимистично и ведро – притесненията, за които свидетелства поетът, са, че стихотворенията му звучали мрачно и песимистично. В един от тези случаи поетът умилюва своя редактор Иван Трнев, посвещавайки му внезапно появилото се стихотворение „Пълнолуние“. В бележката „Неискано признание“ появата на стихотворението е обяснена като едновременен резултат на внезапно, мощно, ударно прииждане на потънала в паметта предишна емоция и ... на принудата на редактора, който настоявал за нещо „ведро, светло, окуражително“ (Георгиев 2011a: 276–277). Вследствие на което „Пълнолуние“, апотеозно прекланящо се пред зачеването и възраждането на природата и света в резултат на физическото осъществяване на любовта (лайтмотивно през творбата преминава стихът „*Когато някъде се любят...*“), се превръща във „входния билет“ за придвижване на ръкописа на книгата „От първо лице“, предаден и издаден в авторитетното издателство „Български писател“.

И все пак, без да сме насилено преднамерени, но и без да е необходимо да се натоварват допълнително известни контексти, няма как да не забележим, че отпечатаните в „Ненамерени търсения“ със статус на непубликувани текстове – не толкова като поетика, колкото като обвързани с определени тематични зони, трудно биха могли да са в списъка на лесно придвижваните в съдържанието на който и да е лирически ръкопис в десетилетията на вече утвърдения социалистически реализъм. С голяма доза сигурност можем да предположим, че стихотворенията, датирани в периода, непосредствено предхождащ издаването на дебютната книга на Георгиев през 1975 г., не биха могли да попаднат в съдържанието на първи ръкопис на млад поет – обикновено това са най-щателно преглеждани и „прецежданите“ ръкописи, плод на почти математически точно процентно съотношение между необходимостта от определен обем посветени известно на какво стихове и всичко останало, белязано също с тематично пунктирана траектория на позволеното. Особено силно това е валидно за датираните към 1968–1969 г. стихове, т.е. в периода около и непосредствено след Пражката пролет, като „Пролет“, „Стена“, „Поезия“, „Античен мотив“. В тях много повече се говори за човешкото чезнене от света, за раняване и смърт, чиито мащаби са промислени в античните обеми за неизбежност и вечност; в тях версията за пролетта не е по априлски възторжена, а е приела отблъскващия по далчевски образ на отиващите си с „хрипливи въздишки“ и „кашлици режещи“, „стари хора, по студентите пейки седнали тежко...“ („Пролет“). А буквалисткото критическо/редакторско четене по правилата на социалистическия реализъм едва ли би реагирало спокойно спрямо творба с твърде двусмисленото заглавие „Стена“, в което, между другото, се казва:

И ако има плач – то плачат, които с тебе се прощават.

И ако има милост, тя е по-бързо с тебе да привършат.

Човекът тук умира – самичък, изоставен.

И плясък на криле ако издигне високо над стената птица –
това е твоята отлитаща душа...

(Георгиев 2011a: 229)

В „Поезия“ четем стиховете:
Където сме – не можем да помогнем.
Където нужни сме – не сме.
Не сменя нищо Богът.
И ни осъди – насаме...
Не ни дари със сила.
Съвсем – със красота.
О, ти душа, безмилостна! –
догонваща плътта.

Поантата в същия текст сякаш предчувства появата на лирическият модел на преобърнатите светове, усъвършенстван в лириката на някои алтернативни почерци в късната част на 70-те години (Биньо Иванов, Борис Христов) и особено активен в поезията от 80-те – „Плодът към корена напират. / Вали към облаците дъжд“ (Георгиев 2011а: 232).

Не по-малко укорими от официалната литературна бдителност биха били и текстове на М. Георгиев с недвусмислени заглавия като „Самота“, „Удавеното момче“, „Гора“⁶ и особено лирическият фрагмент със заглавие „Нощ“ с финала на стиховете „Инак кой би посмял / във нощта да извика. (А няма никой)“ (Георгиев 2011а: 230). Обяснението защо и как тези текстове не са получили официална публикация и дали някой от тях има особена „биография“ в това отношение, М. Георгиев не дава в нито един от фрагментите на своето „Приложение“, където става ясен контекстът около временно отпаднали или редактирани текстове, но не и около непубликуваните. Именно там обаче Георгиев обяснява появата на цикъла „Стари песни на нов глас“:

При мен е така: което не съм успял да разреша на младини, не мога и на старини; всяко стихотворение си носи рождението кусури. И все пак над някои се мъча с десетилетия; преписвам ги по сто пъти белки дойде липсващата и все неидваща *необходима* (к.а.) дума. Така се роди цикълът „Стари песни на нов глас“ (Георгиев 2011а: 274).

„Стари песни на нов глас“ е вторият блок от текстове, включени в частта „Непубликувани“. В този блок творбите са датирани двойно, като първата дата дава видимост на появата им – в периода между 1968–1970, а втората, указваща последвалата редакция, е през 2010 г. Тези творби, положени в съседство с трите ранни творби, публикувани пък в третия блок на частта „Непубликувани“ – „Ранни стихове“, трудно биха дали по-плътна представа за това как се е развивал художественият език на поета. Струва ми се, че в общото лирическо тяло на „Непубликувани“-те стихове основна част, която е полезно да се има предвид при всяка бъдеща изследователска цялостна перспектива върху творчеството на М. Георгиев, би трябвало да са именно текстовете от „Ненамерени търсения“. Макар заглавието на микроцикъла да насочва авторската рефлексия спрямо тези негови текстове по-скоро към признатото във фрагмента от приложението – това вероятно са текстове с някакви „рождени кусури“, които така и не са заличени от лечебни редакции в последвалото време.

Откъсите от текстове на критици и литературни историци, включени в приложението на „До тук“ и изграждащи критическата рецепция на отделни лирически книги на М. Георгиев във времето, също не дават видимост към някаква интерпретация на новоналичното и непубликувано творчество, вероятно защото всички те са вече отпечатани в специализирана литературна периодика или в изследователски монографии в периода 1975–2010 г. и коментират издадените лирически книги на поета. Единственият цялостен текст е статията на Петер Юхас „Към поета на потъналата народна Атлантида“ (Юхас 2011: 303–320), който М. Георгиев включва като предговорен към стихосбирката си с нови стихове „Доживяване“. Добавянето и на селекция от критически текстове към изданието „До тук“, съпътстващи авторските мемоарно-документални фрагменти, подсказват намерение за демонстриране на оценена постигнатост на творческото присъствие в историята на съвременната българска лирика, а акцентите върху заниманията с преводи на руски и особено – на унгарските поети Ищван Шинка, Йозеф Уташи, Ендре Рожа и Бенедик Киш, се стремят да уплътнят фигурата на поета в един по-широк културен автомодел, в който очевидно особено се акцентира и на познанството, но и на рецепцията на личното му творчество от чужди познавачи и на двете литератури – унгарската и българската. В тази посока актуални към 2011 г. признания на поета от едно негово интервю, че преводаческата дейност му позволява „да живее на чужд гръб“ и напомнянето, че по време на социализма преводаческата работа се е заплащала добре (Георгиев 2011с)⁷, се оказват отзивчив повод

за сглобяване на рационално прагматична преценка на извършеното с възможността към днешна дата то да бъде и инвестиция от вече висок характер в съграждането на личния му духовен образ.

Втората лирическа книга с антологичен характер, белязала продуктивната за Марин Георгиев откъм издаване 2011 година – „Доживяване“, е с подзаглавие „Късни стихотворения“ (Георгиев 2011б). Новите стихотворения на поета са композирани в седем цикъла – „Никъде“, „Зелено“, „Кръстовден“, „Месецослов“, „Посветено“, „Вечната песен“ и „Само записвам“. Според отбелязването на хронологията към всеки един от тях, те са родени в периода 2007–2011, но групирането им е по-скоро тематично, отколкото хронологическо. Общата концептуална рамка обаче се крепи на рекапитулационни вглеждания, доминиращо тематизиращи за пътуването към края. Но тук са и физиономичните за този поет теми като природата и селския свят. Именно съзнанието за все по-неотменното придвижване към края определя и настойчивото поддържане на темата за смъртта и предстоящата среща с Бог в „Доживяване“. Всъщност М. Георгиев се занимава с темата за смъртта още от дебютната си книга „Село“, в този смисъл – неслучайно е прозорливото наблюдение на Светлозар Игов:

От това произтича и другото поетическо „откритие“ в книгата „Село“ – откриването на смъртта като безсмислен и страшен абсолютен край на човека. Отвъд който няма нищо – „просто свършва“. Това също е модерно екзистенциално осмисляне на „смъртта“, която в архаичния предмодерен селскомитологичен свят е опитомена чрез включването ѝ в ритуалния кръгов цикъл на битието като част от него. Страшната истина за „смъртта“ в екзистенциалния превод на митологичния свят у Марин Георгиев е в прозрението, че смъртта не е част от битийния цикъл, а негово отрицание“ (Игов 2015).

За всичко това в „Доживяване“ активно напомнят най-вече първият и последният цикъл и по-конкретно текстове като „Лес“, „Тя“, „Толкоз по-умираме“, „Мъртвите“, „И ще изчезне“, „В съдбата си речеш ли да надникнеш“, „Гробище II“, в това число и автоадресираното горчиво-иронично четиристишие във финала „Смири се, бай Марине...“ (Георгиев 2011б: 36–56), писани, според хронологичните рамки, между 2005–2008 г. В тази тематика обаче се движат и триптихът „Ярема“, както и „Въздушен океан“, „Синигер на върха“ (Георгиев 2011б: 69; 71) от цикъла „Зелено“ (2009–2011) и отделни творби от цикъла „Посветено“ (2007–2010). В тематиката на късните любовни преживявания е положен „Кръстовден“ (2009–2011). На известното от лириката му ритуално митологизиращо вглеждане в изначалното селско време се крепи цикълът „Месецослов“, макар такава чувствителност да се долавя силно и в отделни текстове от „Някъде“ и „Зелено“. А финалният цикъл „Само записвам“ е и езиково движение към пределната лаконичност на краткия фрагмент, лирическата миниатюра, тристишието, каквито текстове преобладават тук. В тази перспектива е и графичното решение, изписващо заглавието на книгата в модела на сричките „ДО ЖИ ВЯ ВА НЕ“ – своеобразен знак за завръщане към азбучния (детски, първичен) период на живота, за бавното и ограмотяващо произнасяне на света, за компрометиране на лесната и завършена цялост на словото/житейския път в онази част на живота, когато се свеждаш с всеки следващ ден към земята, към пръстта. В тази посока работи и детайл от стихотворението „Кръстовден“ от едноименния цикъл:

Изповядват душите на срички
чрез телата ни голи, невинни,
даже млякото майчино, всичко,
утаено от нас от години...

(Георгиев 2011б: 75).

Но заглавната дума е взета от финалния фрагмент на стихотворението „Лес“ от цикъла „Никъде“, в който се казва:

След петдесе си хрисим
Покорен
Покорен
Обречен

⁷ В това интервю по повод на преводаческата работа поетът казва: „При социализма преводачеството бе и добър доходоприносител, навремето от Ернесто Кардинал, бездарен поет, но министър на културата на Република Никарагуа, си обзаведох банята и тоалетната“ (Георгиев 2011с.).

Да се изсипеш в трапа
когато той реши
По-унизително от робство
Да чакаш само ти остава
Или казано по-просто
Доживяване.

(Георгиев 2011б: 36).

„Доживяване“ е книга, активно работеща в полза на внушение за рационалната оголеност спрямо промислянето на отблъскваща грозота на някогашните свежи възторзи, внушение, белязало и предишни лирически книги на М. Георгиев, но някак задълбочаващо се в новата стихосбирка. Склонността към наративност и съзнателното отгласване от естествени и преднамерено търсени художествено-естетически висоти в образната система е почти натрапваща се в част от тристишията от „Само записвам“, но и в творби като „Толкоз по-умираме“ или „Село“. „Село“ от цикъла „Вечната песен“ (Георгиев 2011б: 123) е любопитен и важен текст, не само защото съзнателно повтаря заглавието на дебютната лирическа книга на поета, но и защото стои в позицията на рекапитулационна авторефлексия спрямо наложилата се и втвърдена читателска и критическа представа за Марин Георгиев, десетилетия наред емблематизиран през осъществеността на селската тема в своята лирика. Творбата е драматичен поплак по мъртвия вече селски свят, в чието вече случило се убийство поетът търси и своя дял от вина. Заедно с това признанията в „Село“ са натрапчиво инжектирани с демонстративна констатация, стъпила на ръба на почти тоталните творчески самооголвания, отправяща предизвикателства и – като че ли – очакваща отклик, готова за (само)разправа, макар да признава, че вече разполага само с жеста на свободата в смъртта:

Оглогзах те до кост: вода, земя, небе и огън...
От теб изтръгнах всичко – изтъргувах, осребрих...
Да те погледна днес дори не мога.
Тук нямам нищо, нямам никой...
Аз ли ги убих?
Убих ги в стих, смъртта видял преди смъртта им.
(...)
Сега в дворовете се лутат други хора.
И сякаш, че отколе съм умрял,
от къща в къща вампирясал бродя
да жъна, щото съм посял...
На никой непознат и непознаващ никой,
свободен както някога, самин,
обратно бягам, самозапокитен,
на мъртво село мъртъв син“

Това обитаващо като че ли двата свята – на живота и смъртта, авторово съзнание, се материализира в самия финал на „Доживяване“, самопосочващо разкриващо се през образа на полузакопаното в земята тяло – „(...) *В земята вкопан съм. / Незакопан още...*“.

Можем да се съгласим с оценката на В. Шумелов по повод на последната засега лирическа книга на Марин Георгиев:

Тази стихосбирка е и различна, но и сходна с предишните поетически книги на М. Георгиев. В нея ще открием съчетанието на рационално и ирационално, на пластика и конкретика, философско извисяване и екзистенциален поглед към проблемите на битието – всичко това през съзерцателната ретроспекция на отминалото време и рефлексите на настоящето. (Шумелов 2012).

С добавящото уточнение, че рефлексите на настоящето в „Доживяване“ като че ли потвърждават в различна, но категорична посока внушението за онова преди изречено „до тук“, което в продължаващата в „Доживяване“ версия на Марин Георгиев като че ли опира много повече в смъртта и мъчителните рекапитулации на приключването, отколкото в спасителното дишане на живота, повярвал, че има още време.

ЛИТЕРАТУРА

- Алипиева (2012):** Алипиева, А. Стилизация на селото. Марин Георгиев. // *Електронно списание LiterNet*, 08.07.2012, №7 (152) < <https://litenet.bg/publish/aalipieva/marin-georgiev.htm> (посетен на 29.06.2017). // **Alipieva (2012):** Alipieva, A. Stilizatsia na seloto. Marin Georgiev. // *Elektronno spisanie LiterNet*, 08.07.2012, №7 (152).
- Велкова-Гайдаржиева (2013):** Велкова-Гайдаржиева, А. Поезията на Марин Георгиев – от „търновската вълна“ до националната представителност. // *Електронно списание LiterNet*, 27.11., 2103, №11 (168) < <https://litenet.bg/publish2/avelkova/marin-georgiev.htm> (посетен на 29.06.2017). // **Velkova-Gaydarzhieva (2013):** Velkova-Gaydarzhieva, A. Poeziyata na Marin Georgiev – ot „tarnovskata valna“ do natsionalnata predstavitelnost. // *Elektronno spisanie LiterNet*, 27.11.2103, № 11 (168).
- Георгиев (1975):** Георгиев, М. *Село*. / София: Народна младеж, 1975. // **Georgiev (1975):** Georgiev, M. *Selo*. – Sofia, Narodna mladezh.
- Георгиев (1979):** Георгиев, М. *Памет*. – София: Народна младеж. // **Georgiev (1979):** Georgiev, M. *Pamet*. – Sofia: Narodna mladezh.
- Георгиев (1986):** Георгиев, М. *От първо лице*. – София: Български писател. // **Georgiev (1986):** Georgiev, M. *От parvo litse*. – Sofia. Balgarski pisatel.
- Георгиев (2011а):** Георгиев, М. До тук. Събрани стихове. – В. Търново: Слово. // **Georgiev (2011a):** Georgiev, M. Do tuk. Sabrani stihove. – V. Tarnovo: Slovo.
- Георгиев (2011б):** Георгиев, М. *Доживяване*. – В. Търново: Фабер, 201. // **Georgiev (2011 б):** M. *Dozhivyavane*. – V. Tarnovo: Faber.
- Георгиев (2011с):** Георгиев, М. *Поетът Марин Георгиев: Az съм сам юнак на коня*. // Онлайн издание Посредник, публ. на 14.06.2011г. < <http://posredniknews.com/site/kultura/izkustvo/18125-2011-06-14-08-37-19>. // **Georgiev (2011 с):** Georgiev, M. *Poetat Marin Georgiev: Az sam sam yunak na konya*. Onlayn izdanie Posrednik, publ. na 14.06.2011 г.
- Георгиев (2016):** Георгиев, М. *Звезден пратеник. Николай Кънчев и българската поезия*. – София: Литературен форум, Нов Златорог. // **Georgiev (2016):** Georgiev, M. *Zvezden pratenik. Nikolay Kanchev i balgarskata poezia*. – Sofia: Literaturen forum, Nov Zlatorog.
- Игов (2015):** Игов, Св. Селска метафизика: Поезията на Марин Георгиев и поетиките на прехода. // *Електронно списание LiterNet*, 11.05.2015, № 5 (186) < <https://litenet.bg/publish/sigov/marin-georgiev.htm> (посетен на 28.06.2017 и на 05.08.2018) // **Igov (2015):** Igov, Sv. Selska metafizika: Poeziyata na Marin Georgiev i poetikite na prehoda. // *Elektronno spisanie LiterNet*, 11.05.2015, № 5 (186).
- Кънчев (1967):** Кънчев, Н. В гората има някой. // *Комсомолска искра*, бр. 3, с. 5. // **Kanchev (1967):** Kanchev, N. V gorata ima nyakoy. // *Komsomolska iskra*, br. 3, s. 5.
- Кънчев (1968):** Кънчев Н. *Колкото синапеното зърно*. – София: Български писател. // **Kanchev (1968):** Kanchev N. *Kolkoto sinapenoto zarno*. – Sofia: Balgarski pisatel.
- Шумелов (2012):** Шумелов, Вл. Късните стихотворения на Марин Георгиев. // *Електронно списание LiterNet*, 14.02.2012, № 2 (147) < <https://litenet.bg/publish26/vladimir-shumelov/marin-georgiev.htm> (посетен на 9 юли, 2017). // **Shumelov (2012):** Shumelov, Vl. Kasnite stihotvorenia na Marin Georgiev. // *Elektronno spisanie LiterNet*, 14.02.2012, № 2 (147).
- Юхас (2011):** Юхас, П. Към поета на потъналата народна Атлантида. // Георгиев, М. *До тук. Събрани стихове*. – В. Търново: Слово, 303–320. // **Yuhas (2011):** Yuhas, P. Kam poeta na potanalata narodna Atlantida. // Georgiev, M. *Do tuk. Sabrani stihove*. – V. Tarnovo: Slovo, 303–320.